

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету
Кафедра менеджменту та економіки

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВПП 1.5. Контролінг

напрямок підготовки 6.030601 «Менеджмент»
факультет менеджменту

Розроблено та внесено: ***Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, кафедра менеджменту та економіки***

Розробник програми: ***Поляруш І. А., старший викладач кафедри менеджменту та економіки***

Обговорено та схвалено Методичною радою факультету менеджменту за напрямом підготовки 6.030601 «Менеджмент».

Протокол від 30 серпня 2012 року № 1.

30 серпня 2012 року

Голова _____

А.В. Залевський

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Контролінг» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки **бакалаврів**, напряму підготовки **6.030601 «Менеджмент»**, професійного спрямування **«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»** та професійного спрямування **«Менеджмент організацій і адміністрування»**

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес оперативного та стратегічного управління підприємством як системи, спрямований на досягнення усіма структурними підрозділами стратегічних і поточних цілей та прийняття управлінських рішень з оптимізації співвідношення «витрати — обсяг — прибуток».

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення курсу «Контролінг» базується на знаннях, одержаних курсантами і слухачами після вивчення дисциплін «Вища та прикладна математика», «Статистика», «Інформаційні системи та технології», «Економетрія» блоку дисциплін «Менеджмент і адміністрування» передую вивченню дисциплін та «Маркетинг ЗЕД АП» ТА «Менеджмент ЗЕД АП».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи контролінгу

Тема 1. *Контролінг: сутність, функції, види та основні завдання*

Тема 2. *Характеристика об'єктів контролінгу*

Тема 3. *Організація управлінського обліку в системі контролінгу*

Змістовий модуль 2. Контролінгова діяльність на підприємстві

Тема 4. *Методичний інструментарій контролінгу*

Тема 5. *Контролінг інвестиційних проектів*

Тема 6. *Організаційно-методичні основи формування та функціонування системи контролінгу на підприємстві*

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Контролінг» полягає в формуванні у майбутніх фахівців з менеджменту системи знань з концептуальних основ управління сучасним підприємством на основі інтегрування, координування та спрямування діяльності різних служб та підрозділів підприємств на досягнення оперативних та стратегічних цілей.

1.2. Основним завданням дисципліни «Контролінг» є розкриття місця і ролі контролінгу в системі управління авіаційних підприємств і організацій, що працюють на зовнішніх ринках.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми курсанти повинні:

знати:

- сутність, функції та види контролінгу;
- організацію управлінського обліку в системі контролінгу;
- методологію оперативного і стратегічного контролінгу та контролінгу інвестиційних проектів;
- основні положення, закони України та іншу нормативну базу з питань діагностики фінансово-господарського стану підприємства.

вміти:

- оперувати методологією оперативного і стратегічного контролінгу в практичній роботі щодо створення служби контролінгу в практичній роботі щодо створення служби контролінгу та системи бюджетування;
- проводити діагностику фінансово-господарського стану авіаційного підприємства та підтримки прийняття управлінських рішень.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 години/ 1,5 кредита ECTS

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Науково-теоретичні основи контролінгу

Тема 1. Контролінг: сутність, функції, види та основні завдання

Сутність контролінгу як функціонально відокремленого напрямку економічної роботи на підприємстві. Чинники виникнення контролінгу. Основна мета контролінгу. Функції контролінгу. Основні концепції контролінгу.

Місце контролінгу в системі управління підприємством. Взаємозв'язок контролінгу з функціями управління підприємством. Види контролінгу. Сутність стратегічного і оперативного контролінгу, структурно-логічна схема контролінгу.

Тема 2. Характеристика об'єктів контролінгу

Витрати підприємства як основний об'єкт управління в системі контролінгу, місце їх виникнення. Класифікація витрат залежно від зміни обсягу дальності: постійні, змінні, змішані. Ступінь реагування витрат на зміну обсягу діяльності підприємства: прогресивні, пропорційні, дигресивні, нейтральні. Поділ витрат відносно технологічного процесу: основні і накладні витрати. Спосіб віднесення витрат до об'єкту калькулювання: прямі і непрямі. Класифікація витрат за охопленням нормування, за характером використання ресурсного потенціалу, за ступенем можливості регулювання. Собівартість продукції, її види.

Поняття про центри відповідальності та їх класифікація. Моделі функціонування центрів витрат, прибутку, виручки, інвестицій.

Тема 3. Організація управлінського обліку в системі контролінгу

Управлінський облік як вихідний елемент системи контролінгу. Завдання управлінського обліку. Характеристика основних методів управлінського обліку. Облік за фактичною собівартістю. Облік за нормативною собівартістю.

Мета, область застосування, переваги системи стандарт-кост. Нормативні та бюджетні витрати. Нормативні прямі матеріальні витрати, нормативні прямі трудові витрати, нормативні загальновиробничі витрати. Оцінка методів управлінського обліку для вирішення завдань контролінгу.

Особливості та порядок організації обліку витрат і результатів в системі директ-костінг.

Оцінка методів управлінського обліку для вирішення завдань контролінгу.

Змістовий модуль 2. Контролінгова діяльність на підприємстві

Тема 4. Методичний інструментарій контролінгу

Економічний аналіз як база прийняття управлінських рішень. Плани і нормативи як вихідна база аналітичної роботи в системі контролінгу. Показники і моделі оперативного аналізу в системі контролінгу.

Аналіз відхилень - основний інструмент оцінки діяльності Центрів відповідальності. Визначення причин і аналіз залежності кінцевих результатів діяльності підприємства від встановлених відхилень.

Цілі, завдання, зміст експертної діагностики фінансово-господарського стану підприємства. Характеристика джерел інформації для експертної діагностики.

Методи стратегічної діагностики. Види стратегій підприємства як об'єкт стратегічної діагностики. Сутність і методи стратегій діагностики підприємств. Методи діагностики стратегічних позицій підприємства: аналіз сильних і слабких сторін підприємства, можливостей і загрози. Діагностика за слабкими сигналами.

Методи оперативної діагностики. Аналіз інформаційних потоків. Оцінка ризиків та розробка рекомендацій з управління ризиками.

Методи оперативного контролінгу. Методи поділу витрат на постійні та змінні залежно від обсягу випуску: метод вищої та нижчої точки, інженерний, графічний методи, метод найменших квадратів.

Методи аналізу відхилень фактичних результатів від планових. Класифікація відхилень.

Модель «витрати - обсяг - прибуток». Вихідні умови, показники, методика проведення аналізу беззбитковості. Маржинальний прибуток. Ефект операційного леверіджу.

Поняття та методика проведення ABC - аналізу матеріальних потоків. Аналіз обсягу замовлень. Оптимізація обсягу замовлень, Аналіз вузьких місць на підприємстві.

Тема 5. *Контролінг інвестиційних проектів*

Поняття про контролінг інвестиційних проектів на підприємстві. Місце контролінгу інвестиційних проектів у загальній системі контролінгу фінансово-господарської діяльності підприємства. Мета та завдання контролінгу інвестиційних проектів. Функції контролінгу інвестиційних проектів: моніторинг, аналіз, контроль та координація. Принципи контролінгу інвестиційних проектів. Види контролінгу інвестиційних проектів.

Критерії оцінки інвестиційних проектів в контролінгу. Традиційні критерії: окупність, рентабельність. Критерії з дисконтуванням грошових потоків: чиста приведена вартість, внутрішня норма доходності, ануїтет, індекс прибутковості та приведена окупність. Критерії оцінки інвестиційних проектів в умовах невизначеності: метод кращого стану, метод прийняття рішень без числових значень ймовірностей використання, метод ставки дисконтування з поправкою на ризик та метод достовірні еквівалентів.

Процес створення системи контролінгу інвестицій та його етапи.

Процес реалізації контролінгу інвестиційних проектів. Організаційна стадія процесу контролінгу інвестиційних проектів. Глобальна та локальні організаційно-інформаційні моделі контролінгу інвестиційних проектів. Дослідна стадія процесу контролінгу інвестиційних проектів: контролінг передінвестиційної фази проекту, інвестиційної фази проекту та постінвестиційної. Узагальнююча стадія процесу контролінгу інвестиційних проектів.

Тема 6. *Організаційно-методичні основи формування та функціонування системи контролінгу на підприємстві*

Формування цільових функцій та елементів системи контролінгу. Місце служби контролінгу в організаційній структурі підприємства. Вимоги до створення варіанти служби контролінгу.

Структура служби контролінгу на підприємстві. Функції начальника служби контролінгу, контролера цеху, фахівця з управлінського обліку, фахівця з інформаційних систем.

Інформаційні потоки на підприємстві в системі контролінгу. Вимоги до інформацій в системі контролінгу.

Механізм впровадження системи контролінгу в структуру управління підприємством. Дослідження системи управління підприємством. Формування центрів відповідальності і розробки нормативів. Методи збору та обробки даних службою контролінгу. Формування аналітичного і регулятивного блоку в системі контролінгу.

3. Рекомендована література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.09.99 №996-XIV

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «За вимоги до фінансової звітності»//Бізнес. Бухгалтерія. -1999. №28

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»// Бізнес. Бухгалтерія. -2000. -№67

4. Контроллинг как инструмент управления предприятия. Под ред. Н.Г. Данилочкиной. - М.: Аудит, Юнити, 1998.

5. Петренко С.Н. Контроллинг/ учебное пособие. –К.: Ника-Центр, Ольга, 2003. -328с.

6. Пушкар М.С. Контролінг: Монографія. –Тернопіль, 1997. -146с.

7. Цигилик І.І. Контролінг (навчальний посібник у схемах і таблицях): Навчальний посібник. –Київ: Цент навчальної літератури, 2004. -76с.

8. Шепітко Г.Ф. контролінг: посібник (для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання). –к.: Видавництво Європейського університету, 2004, - с. 136.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання диференційований залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Контроль успішності та якості навчання здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання, яка передбачає наступні контрольні заходи:

- поточний контроль (за темами);
- модульний (рубіжний) контроль (за модулями – одним чи кількома змістовними модулями (2 модульних контролі з дисципліни);
- підсумковий (семестровий) контроль (за навчальним курсом).

♦ Навчальні досягнення курсанта оцінюються за 100-бальною шкалою успішності на основі рівномірного розподілу балів за видами виконуваних робіт згідно зі структурою залікових модулів навчальної діяльності за змістовними модулями курсу – модульно-заліковим планом (11а – для денної форми навчання, 11б – для заочної форми навчання).

Поточний контроль успішності навчання (за темами) здійснюється за всіма елементами залікових модулів (видами навчальної роботи), проводиться на практичних заняттях з відповідних тем дисципліни і передбачає виконання поточної контрольної роботи і діагностування якості навчальної діяльності за видами самостійної підготовки: контроль засвоєння знань за лекційним модулем і модулем самостійної роботи та перевірку домашньої індивідуально-творчої контрольної роботи за індивідуальним і науковим модулями навчальної діяльності курсанта.

♦ **Поточна оцінка успішності навчання** (за темами) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для поточного контролю успішності (поточної контрольної роботи) – 40 балів і результатів діагностування якості самостійної підготовки – 60 балів (контроль знань за темою – 20 балів і домашня індивідуально-творча контрольна робота – 40 балів).

♦ Оцінка успішності навчання за змістовими модулями визначається за 100-бальною шкалою як середня поточних оцінок успішності навчання за темами, які складають даний змістовий модуль.

♦ Акумуляована модульна оцінка успішності навчання (бальна оцінка за модуль, за яким проводиться модульний контроль) визначається за 100-бальною шкалою як середня оцінок успішності навчання за змістовими модулями, які складають даний модуль/середня поточних оцінок успішності навчання за темами модуля.

♦ У випадку, якщо акумуляована модульна оцінка успішності навчання складає не менше 60% (60 балів), відповідний модуль за бажанням курсанта може бути зарахований автоматично, без проведення модульного контролю. В іншому випадку проводиться модульний контроль.

Модульний контроль успішності навчання (за модулями) проводиться на спеціально визначених практичних заняттях і передбачає проведення модульної контрольної роботи з урахуванням акумуляованої модульної оцінки успішності навчання.

♦ Контрольна модульна оцінка успішності навчання (за результатами проведення модульного контролю) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для модульного контролю – 40 балів і 60% акумуляованої модульної оцінки успішності навчання – 60 балів.

♦ Залікова **модульна оцінка успішності навчання** (за модулями) визначається за 100-бальною шкалою як краща (з більшою кількістю балів) з акумуляованої чи контрольної модульних оцінок успішності навчання.

♦ Акумуляована підсумкова оцінка успішності навчання (з курсу) визначається за 100-бальною шкалою як середня залікових модульних оцінок успішності навчання (за модулями).

♦ У випадку, якщо акумуляована підсумкова оцінка успішності навчання складає не менше 60% (60 балів), заліковий кредит з курсу за бажанням курсанта може бути зарахований автоматично. В іншому випадку проводиться підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності навчання (за курсом) проводиться на спеціально визначених практичних заняттях або організується іншим чином і передбачає проведення

підсумкової контрольної роботи з урахуванням акумульованої підсумкової оцінки успішності навчання.

◆ Контрольна підсумкова оцінка успішності навчання (за результатами проведення підсумкового контролю) визначається за 100-бальною шкалою як сума балів за виконання контрольних завдань для підсумкового контролю – 40 балів і 60% акумульованої підсумкової оцінки успішності навчання – 60 балів.

◆ Залікова **підсумкова оцінка успішності навчання** визначається за 100-бальною шкалою як краща (з більшою кількістю балів) з акумульованої чи контрольної підсумкових оцінок успішності навчання.